

CANONES SANCTI ET MAGNI CONCILII NICENI, QUOD CONDITUM EST
TEMPORIBUS CONSTANTINI, AB EPISCOPIS CCCXVIII IN CIVITATE
NICEA METROPOLI BITINIAE PAULINO ET IULIANO CONSULIBUS XIII
KL. IUL. ERA CCCLXIII

5 INCIPIUNT CAPITULA

I. De eunuchis qui se ipsos abscidunt

II. De his qui post baptismum statim ad clerum applicantur

III. De subintroductis mulieribus

10 *IIII. Qualiter episcopi debeant ordinari*

V. De excommunicatis clericis vel laicis

VI. De primatibus episcoporum metropolitanorum

VII. De honore episcopali Hierosolimitani

VIII. De Novatianis.

15 *VIII. De presbiteris sine examinatione constitutis*

X. De lapsis clericis ordinatis

XI. De his qui sponte lapsi sunt, qualiter debeant poenitere

XII. De excommunicatis a saeculo exeuntibus

XIII. De caticuminis lapsis

20 *XIII. De diaconibus, ne corpus Christi tradant presbiteris vel ante presbiteros
communicent*

XV. De clericis temere ab ecclesia recedentibus

XVI. De presbiteris et diaconibus vel clericis, qui ad alias civitates transeunt

25 *XVII. De clericis alienis sine conibentia proprii episcopi ab alio in suam eccle-
siam non ordinandis*

XVIII. De clericis usuram vel ampliationem accipientibus

XVIII. De Paulianistis et Catafrigis rebaptizandis

XX. De diebus dominicis et Pentecostes, ut in eis stantes oremus

EXPLICIUNT CAPITULA

30 *CUM CONVENISSET HOC SANCTUM ET MAGNUM CONCILIUM APUD
NICEAM CIVITATEM PROVINTIAE BITINIAE, STATUTA SUNT AB EIS HAEC
QUAE INFRA SCRIPTA SUNT EX GRECO IN LATINUM VERSA SERMONEM*

77r

35 *I. Si quis in egritudine vel a medicis sectus est vel a barbaris castratus, placuit
ut iste permaneat in clero. Si quis autem sanus seipsum abscidat, etiam si est in
clero cessare debet, et ex hoc nullum talem oportet ordinari. Sicut autem de his,
qui vel affectaverunt haec vel ausi sunt seipsos abscidere, haec quae diximus*

statuta sunt, ita si qui a barbaris vel a dominis suis facti et probabiles vitae sunt, tales suscipit ecclesiastica regula in clerum.

II. Quoniam multa sive per necessitatem, sive ex quacumque causa contra regulam gesta sunt, ita ut homines ex vita gentili nuper adhuc cathecizati vel instituti statim ad spiritalem baptismum venissent, et continuo cum baptizati sunt etiam ad episcopatum vel ad presbiterium proveci sunt, recte igitur visum est de cetero nihil tale debere fieri, nam et tempore opus est, ut sit caticuminus, et post baptismum multa probatione indiget. Evidens namque est apostolicum praeceptum dicens: Non neofitum, ne forte elatus in iudicium incurrat et laqueum diaboli. Si vero praecedente tempore mortale aliquod peccatum admiserit et convictus duobus vel tribus testibus fuerit, cesset a clero qui huiusmodi est. Si quis vero praeter haec facit, tamquam contraria statutis sancti concilii gerens, etiam ipse periclitabitur de statu sui cleri.

III. Omnibus modis interdixit sancta synodus, neque episcopo, neque presbitero, neque diacono, neque ulli clericorum omnino licere habere secum mulierem extraneam, nisi forte mater aut soror, aut avia id est vel amita, vel matertera sit. In his namque solis personis, et horum similibus, omnis quae ex mulieribus est suspicio declinatur. Qui autem praeter haec agit, periclitatur de clero.

III. Episcopum oportet ab omnibus episcopis, si fieri potest, qui sunt in provintia eius, ordinari. Si vero hoc difficile fuerit, vel aliqua urgente necessitate vel itineris longitudine, certe tres episcopi debent in unum esse congregati, ita ut etiam ceterorum, qui absentes sunt, consensum litteris teneant, et ita faciant ordinationem. Potestas sane vel confirmatio pertinebit per singulas provintias ad metropolitanum episcopum.

V. Servetur et ista sententia, ut hi qui ab aliis excommunicantur ab aliis ad communionem non recipiantur. Requiritur sane si forte aliqua indignatione aut contentione aut qualibet commotione episcopi sui excommunicati sint. Ut ergo digna haec possint examinatione perquiri recte visum est per singulos annos in singulis quibusque provintiis, bis in anno episcoporum concilium fieri, ut simul in unum convenientes ex communi provintia huiusmodi examinent questiones, ut ita demum hi qui ob culpas suas episcoporum suorum offensas merito contraxerunt digne etiam a ceteris excommunicati similiter habeantur, quousque in communi vel ipsi episcopo suo visum fuerit humaniorem circa eos ferre sententiam. Habeatur autem semel concilium ante dies Quadragesimae, ut omnibus, si quae sunt, simultatibus amputatis mundum sollempne deo munus possit offerri. Secundum vero agatur circa tempus autumnii.

VI. Mos antiquus perduret in Aegypto vel Libia et Pentapoli, ut Alexandrinus episcopus horum omnium habeat potestatem, quoniam quidem et Romano episcopo parilis mos est. Similiter autem et apud Antiochiam ceterasque provintias honor suus unicuique servetur ecclesiae. Per omnia autem manifestum est, quod si quis praeter voluntatem et conscientiam metropolitana episcopi fuerit ordinatus, hoc concilium magnum et sanctum censuit non debere esse episcopum. Sane si communi omnium consensu rationabiliter probato secundum ecclesiasticam regulam duo vel tres animositate ducti per contentionem contradicant obtineat plurimorum sententia sacerdotum.

VII. *Quoniam mos antiquus obtinuit et vetusta traditio, ut Eliae id est Hierosolymorum episcopo honor deferatur, habeat consequenter honorem manente tamen metropolitanae civitatis propria dignitate.*

85 VIII. *Si qui voluerint venire ad ecclesiam catholicam ex Novatianis, placuit sancto concilio ut ordinentur et sic maneant in clero. Ante omnia autem hanc habeant confessionem quam per scripturam exigere oportet, ut fateantur se communi consensu catholicae ecclesiae statuta observaturos, id est communicaturos se et*
 90 *his qui forte secundas nuptias experti sunt vel his qui persecutionis tempore lapsi sunt, quibus tamen lapsis penitentiae modus et tempus adscriptus est, ut in omnibus sequantur ea quae in ecclesia catholica observantur. Et sic ubi idem ipsi fuerint inventi, sive in vicis seu in urbibus, clerici ordinati a catholicis sic etiam in clero persistent unusquisque tamen in statu suo. Si vero episcopus vel presbiter catholicae ecclesiae fuerit ad quem aliqui ex his accedunt, certum est quod*
 95 *episcopus quidem catholicus suam habeat dignitatem, similiter autem presbiteri et diaconi habeant. Hi vero qui ab istis veniunt, si forte episcopus fuerit, habeat sacerdotii dignitatem, nisi forte placeat episcopo catholico concedere ei etiam episcopalis nominis honorem. Si vero non placuerit inveniatur ei locum ut sit in parochia chorepiscopus aut in clero presbiter, ut in civitate una non videantur*
 100 *duo episcopi esse et ille omnimodis in clero permanere videatur.*

VIII. *Si qui sine examinatione promoti presbiteri sunt, et postea examinati confessi sunt peccata sua, et cum confessi fuissent contra regulam venientes homines manus eis temere inposuerunt, hos ecclesiasticus ordo non recipet. In omnibus enim quod inreprehensibile est, defendit ecclesia.*

105 X. *Quicumque ex lapsis per ignorantiam sunt ordinati vel contemptum eorum qui eos ordinaverunt, hoc non praeiudicat regula ecclesiastica. Cum enim contemptum fuerit, deponantur.*

XI. *Placuit sanctae synodo, licet indigni sint misericordiae, tamen aliquid circa eos humanitatis ostendi. Si qui ergo ex animo penitentibus tribus annis inter audientes habeantur. Si tamen fideles sunt, septem annis aliis inter paenitentes sint. Duobus autem annis idem sine oblatione in oratione sola participant populo. Si qui vero per dei gratiam vocati, primo quidem ostenderunt fidem suam deposito militiae cingulo, post haec autem ad proprium vomitum reversi sunt, ut et pecunias darent et ambirent redire sursum ad militiam, isti decem annis sint inter poenitentes, post primum triennium quo fuerint inter audientes. Ab omnibus vero illud praecipue observetur, ut animus eorum et fructus poenitentiae observetur. Quicumque enim cum omni timore et lacrimis perseverantibus et operibus bonis conversationem suam non verbis locis, sed opere et veritate demonstrant, cum*
 110 *tempus statutum etiam ab his fuerit impletum, et orationibus iam coeperunt communicare. Licebit episcopo etiam humanius circa eos aliquid cogitare. Qui vero indifferentem habuerint lapsum, et sufficere sibi quod ecclesiam introierint arbitrantur. Isti omni modo tempora statuta complebunt.*

XII. *De his vero, qui recedunt ex corpore, antiquae legis regula observabitur etiam nunc, ita ut si forte quis recedit ex corpore, necessario vitae suae viatico non defraudetur. Quod si desperatus aliquis recepta communione supervixerit, sit*

106 non] added   114 sint] corrected from sunt   118 non ... locis] in margin: vel verbis solis demonstrant] corrected from demonstrant

inter eos, qui sola oratione communicant. De omnibus tamen his, qui a corpore recedunt, in tradendo eis communionem cura et probatio sit episcopi.

XIII. Placuit hoc sancto et magno concilio de caticuminis, qui lapsi sunt, ut tribus annis inter audientes verbum sint tantummodo. Post haec vero orent cum caticuminis.

130

XIII. Pervenit ad sanctum concilium quod in locis quibusdam et civitatibus presbiteris sacramenta diaconi porrigant. Hoc neque regula neque consuetudo tradidit, ut hi, qui offerendi sacrificii non habent potestatem, his, qui offerunt corpus Christi, porrigant. Sed et illud innotuit quod quidam diacones etiam ante episcopos sacramenta sumunt. Haec ergo omnia amputentur, et maneant diacones intra suam propriam mensuram, scientes quia episcoporum quidem ministri sunt, a presbiteris autem inferiores. Accipiant ergo secundum ordinem post presbiteros ab episcopo vel a presbitero sacram communionem. Quod si non fuerit in praesenti vel episcopus vel presbiter, tunc ipsi proferant et edant. Sed nec sedere quidem licet in medio presbiterorum diacones; extra regulam enim est ut hoc fiat. Si quis autem non vult his sufficiens esse post hanc definitionem cesset esse diaconus.

135

140

XV. Propter multas perturbationes et frequentes tumultus seditionum, quae fieri solent, placuit omnimodo abscidi istam consuetudinem, quae contra regulam est sicubi tamen fit, id est: ne de civitate ad civitatem transeat vel episcopus vel presbiter vel diaconus. Si quis vero post haec statuta sancti huius concilii tale aliquid agere temptaverit, infringetur omni genere huiusmodi conatus et restituatur propriae ecclesiae in quo ordinatus est.

145

79r

XVI. Si qui vero sine respectu dei agentes et timorem dei ante oculos non habentes neque ecclesiastica statuta custodientes recesserint ab ecclesia sua, sive presbiter sive diaconus vel in quocumque ecclesiastico ordine positi fuerint, non debent suscipi in alia ecclesia, sed cum omni necessitate cogantur ut redeant ad ecclesiam suam. Quod si permanserint, excommunicare eos oportet.

150

XVII. Si quis ausus fuerit aliquem, qui ad alterum pertinet, ordinare in sua ecclesia, cum non habeat consensum episcopi ipsius a quo recessit clericus, irrita sit huiusmodi ordinatio.

155

XVIII. Quoniam multi clerici avaritiae causa turpia lucra sectantes obliti sunt divini praecepti, quo dictum est: Qui pecuniam suam non dedit ad usuram, fenerantes centesimas exigant, statuit hoc sanctum concilium: Si quis inventus fuerit post hanc definitionem usuram accipere vel ex quolibet tali negotio turpia lucra sectari vel etiam species frumentorum ad sescuplum dare, omnis, qui tale aliquid conatus fuerit ad questum, deiciatur ex clero et alienus ab ecclesiastico habeatur gradu.

160

XVIII. Si quis confugit ad ecclesiam catholicam de Paulianistis et Catafrigis, statutum est rebaptizari eos omnimodo debere. Si qui vero clerici erant apud eos, si quidem inculpati fuerint et inreprehensibiles rebaptizati, rursus etiam ordinentur ab episcopo ecclesiae catholicae. Si vero examinati minus apti fuerint reprehensi, deponi eos oportet. Similiter autem et circa diacones et de omnibus, qui in eodem clero inveniuntur, eadem forma servabitur. Commemoravimus autem di-

165

170 *aconissas, quae in hoc ordine inventae sunt, quae nec manus inpositionem aliquam habent, ut omnimodis inter laicas habeantur. Similiter autem diaconissae, quae in catholico canone non habentur, simili loco, id est laicae et tamquam non consecratae, deputentur.*

175 *XX. Quoniam sunt in die dominica quidam ad orationem genua flectentes et in diebus Pentecostes, propterea est itaque constitutum a sancto synodo, quoniam consona et conveniens per omnes ecclesias custodienda consuetudo est, ut stantes ad orationem domino vota reddamus.*

INCIPIT SYMBOLUM FIDEI EIUSDEM NICENI CONCILII

180 *Credimus in unum deum patrem omnipotentem, visibilium et invisibilium conditorem; et in unum dominum nostrum Iesum Christum filium dei, natum de patre unigenitum, hoc est de substantia patris, deum de deo, lumen de lumine, deum verum de deo vero, natum non factum, consubstantialem patri, id est unius substantiae cum patre, quod Graece omousion dicunt, per quem omnia facta sunt,*
185 *quae in caelo sunt et quae in terra, qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit et incarnatus est atque homo factus, passus, mortuus est, et resurrexit tertia die, ascendit in caelos venturus iudicare vivos et mortuos, et in spiritum sanctum.*

190 *Eos autem, qui dicunt erat quando non erat, et antequam nasceretur non erat, et quod ex nullis existentibus factus est, aut ex aliqua substantia vel natura eum dicentes esse, mutabilem et convertibilem filium dei perhibendo, hos anathematizat et condempnat catholica et apostolica ecclesia.*

195 *Haec est fides quam exposuerunt patres, primum quidem adversus Arium blasphemum dicentem creaturam esse filium dei, et adversus omnem heresim Sabellii, Fotini, Pauli Samoseteni, Manichei, Valentini, Martionis, et adversus omnem omnino heresim, si qua insurrexerit, contra catholicam et apostolicam ecclesiam, quam omnes condempnarunt Nicea congregati episcopi CCCXVIII.*

INCIPIT FIDES SANCTI GREGORII MAIORIS.

200 *Unus deus principium et pater verbi viventis, sapientiae existentis et virtutis et imaginis propriae. Perfectus perfecti genitor, et unus dominus ex uno. Pater filii unigeniti. Et unus dominus ex uno. Deus de deo, figura substantiae patris, imago dei deus, verbum vividum et totius substantiae opifex, sapientia continens omnia quae existunt. Filius verus de patre vero, invisibilis de invisibili, incorruptibilis de incorruptibili, immortalis de immortali et sempiternus de sempiterno. Et unus*
205 *spiritus sanctus perfectus, perfecta vita viventium, sanctitas et fons sanctitatis, et aedificationis ministrator, per quem deus in omnes credentes et super omnes, et filius, qui per omnes. Trinitas perfecta, gloria et regnum sempiternum, individuum et inalienabile. Neque igitur creatum aliquid et servum seu famulum in*
210 *trinitate, neque adventicium vel subintroductum, tamquam quod ante non extiterit et novissimum subintraverit. Neque enim defuit aliquando filius patri aut filio spiritus sanctus, sed immutabilis et inconvertibilis haec eadem trinitas semper.*

EXPLICIT SYNODUS NICEA HABITA.